

УДК 168.522:81:32

Б 61

Тетяна БІЛЕНКО

СЛОВО І КАРТИНА СВІТУ В КОНТЕКСТІ ХРОНОТОПУ

У статті аналізується унікальна роль слова у життєдіяльності суспільства, адже саме через нього фіксуються усі суспільні здобутки людства: духовні, гносеологічні, практичні, теоретичні, наукові, ідеологічні, релігійні, комунікативні і т.д. Поняття картини світу тлумачиться як частковий вияв світоглядної маніфестації під значним впливом хронотопу.

***Ключові слова:** картина світу, слово, світогляд, хронотоп, суспільні здобутки.*

Філософський енциклопедичний словник визначає картину світу як одну з форм світоглядного подання об'єктивної реальності в суспільній свідомості, що являє собою образ освоєної в практиці дійсності, компонент світогляду; це “цілісна картина дійсності, насамперед узагальнений образ соціального середовища, що становить вихідну умову людського буття, створюється в процесі практичної діяльності людей” [11, 271]. Слова “цілісна картина дійсності” не означають вичерпності, тотальності, вони завжди відносні, адже так само, як світогляд, картина світу може бути міфологічною, релігійною, філософською; більше того, є картина світу наукова, мовна, мистецька та інші, що залежить від сфери діяльності більшої чи меншої суспільної групи.

Наукове дослідження і практичне вивчення картини світу має особливе значення у навчальному процесі, адже, засвоюючи категоріальний апарат навчальної дисципліни, учень будь-якої школи – початкової, середньої чи вищої – формує власну картину світу.

© Біленко Тетяна, 2010

Наукові пошуки в царині картини світу невіддільні від дослідження загальних проблем пізнання, а воно неможливе без мови, освіти і виховання. Можна називати добре знані імена Платона, Арістотеля, Івана Златоустого, Петра Абеляра, Григорія Сковороду, європейських і вітчизняних просвітників, філософів і педагогів, Гегеля, К.Д. Ушинського, І.Я. Франка, В.О. Сухомлинського, П.В. Копніна, М.В. Поповича, В.С. Горського, В.Г. Кременя, В.П. Андрушенка та ін. Не завжди вчений викладає свої думки у публікацію з назвою “картина світу”, але хоч би які проблеми він досліджував, неможливо обійтись без мови, яка є не лише вербальним подвоєнням світу (слово як друга сигнальна система), але і засобом творити нову реальність – культурну, наукову, освітню тощо. Про мовну картину світу можна говорити як про невичерпну скарбницю, яку людству не вдається інвентаризувати, бо вона безупинно поповнюється новими надходженнями. Використовується лише певний компендіум знань, накопичених людством, але треба пам’ятати, що долучається до них кожна людина по-різному. Має значення місце і час події, життєві обставини, статус особи, її світогляд і ціннісні орієнтації. Скажімо, тесля (якщо він не випадково став теслею, це його фах, а не хобі) не буде цікавитись специфікою виконавської майстерності того чи того диригента, а музикознавець повинен достеменно знати це. Лексика цих людей містить ті поняття, які фіксують реалії їхньої життєдіяльності, тож тесля і музика користуються різними словами (поняттями, знаками), складаючи власну мовну картину світу. Значна частина лексичного запасу кожного з цих людей невідома іншому, бо їхні життєві світи (а вони *сучасники*) суттєво не перетинаються. Можливо, те знання про довкілля і духовний світ, яке вони можуть вербалізувати, не є картиною світу, бо фіксує лише незначну дешицу надбаного людством? Гадаю, це саме картина світу особистості, незалежно від повноти збережених у ній знань.

Повернімося до деяких персоналій, згаданих на початку статті. Платон, не вживаючи слів “картина світу”, характеризував саме її, доводячи у діалозі “Кратіл”, що “імена” (тобто назви) привласнюються речам за об’єктивним законом і

зробити це може не будь-хто, а лише своєрідний законодавець. Об'єктивна природа речей як вияв діалектики правильно маніфестується в назві, але самі речі плінні, вони постійно змішуються між собою, часом ототожнюючись, часом розрізняючись, тож істину можна пізнати лише із самих речей. Коли знання вічно змінюється, то воно залишається вічним незнанням. “Якщо існує те, що вічно пізнає, то є і пізнаване... Треба все мужньо і добре дослідити і ніщо не брати на віру” [8, 613 – 681.] Аристотель у “Риториці” доводив, що переконати у прилюдному словесному змаганні можна, лише достеменно знаючи предмет суперечки та володіючи засобами переконування, тобто користуючись правдивими аргументами, в яких відображено знання слів та речей чи явищ, яким вони відповідають [1]. Григорій Сковорода наполягав, що учень, “маленький мирок” (мікрокосм), повинен чути частинкою “великого Мира” (макрокосму) і прагнути гармонії, для чого йому треба віднайти своє правдиве місце в житті, знайти “сродну працю” і чесно її виконувати. Він повинен бути уважним, ретельним, сумлінним в оволодінні наукою, Сковорода засуджував тих, “кто много жерёт, да мало жуёт” [10]. Іван Франко також домагався, щоб молодь, пізнаючи світ, оволодіваючи знаннями, не гналася за кількістю прочитаного, а ретельно вивчала природне і соціальне довкілля з власної практичної діяльності та з книжок, не полишаючи нічого незрозумілого [12].

У сучасних публікаціях всебічно досліджуються різні аспекти картини світу, утім особливості впливу хронотопу на картину світу вивчена недостатньо. Тому мета статті – спроба з'ясувати екзистенційну специфіку особистісної картини світу в реаліях конкретного хронотопу.

Передусім погляньмо на деякі загальноновизнані тези.

Життєдіяльність суспільства характеризується розмаїтими процесами взаємодії з природним довкіллям, серед яких виняткова роль належить безупинному просуванню свідомості в таємниці реального світу, результатом чого постає більш чи менш адекватне його знання. Хоч який малий фрагмент реального (або й ілюзорного) світу відображено в свідомості людини, він неминуче фіксується як успіх спільноти, бо

належить не окремому індивіду, а всім, адже суспільна цілокупність плекає і виховує своїх членів передусім своєю буттєвістю, в якій безупинно зростає культура як суто людський набуток. Залежно від цивілізаційного рівня у суспільстві виникають спеціальні форми і методи опікування-навчання молоді парості, її формування та вишколу для продовження життя і збереження та примноження матеріальної й духовної спадщини попередніх поколінь. Практичний і духовний досвід фіксується у слові – мові, що постає новою – вербальною реальністю, подвоюючи світ.

Оце відображення реальних речей і процесів, матеріального та духовного, близького чи далекого, речовинного та уявного передусім фіксується у людській пам'яті *словом*. Суспільна практика створює картину світу – і не одну, бо людство має багато різновидів діяльності, і кожен із них потребує вербального оформлення. Велика кількість вітчизняних та зарубіжних публікацій досліджують різні аспекти картин світу: фізичну, наукову, художню, мовну та ін. Картина світу іноді тлумачиться як цілокупний образ суцього, зведений у систему. Як суспільне надбання він належить усім (як і загалом культурні досягнення), але кожен долучається до нього частково, що залежить від багатьох чинників. Скажімо, наукова картина світу можлива лише на такому рівні культурного прогресу, коли є наука. *Мовна картина світу*, на наше переконання, має унікальну властивість: вона виникає найраніше і практично доступна всім. Тут можливі такі заперечення:

1). Картина світу неминуче повинна бути системною. Вона збирає в себе все, досягнуте людством у конкретній царині, і подає завершеною, але не законсервованою формою.

Це міркування не можна визнати доречним, позаяк будь-яка *картина* ніколи неспроможна подавати *всю реальність*, можливі часткові чи фрагментарні варіанти.

2) Мовна картина світу виникає тоді, коли вже розвинуті мовознавчі дослідження, а тотальне послугоування людей мовою не є доказом наявності цієї картини.

Ця думка також хибна, адже незалежно від наявності чи відсутності лінгвістичної науки люди успішно послуговуються мовою і мають уявлення про близький або далекий світ, який постає в їхній уяві картиною – повною чи фрагментами, як коли.

Особливу увагу треба зосередити на освітніх аспектах.

Професор В.В. Кізіма слушно наголошує: “Освіта, яка завжди була покликана допомагати визначатися зі смисложиттєвими цінностями, набувати знання, професійні практичні навички і давати потужний імпульс початку самореалізації людиною свого творчого потенціалу, сьогодні не виконує цих завдань. Вона значною мірою опустилась до рівня проблем власного виживання”, змушена гнатися за негайним миттєвим успіхом, а це призводить до здрібнення інтересів, “легітимізує в суспільній свідомості відхід від гуманістичних цінностей... Суспільство звекає до антисоціальних явищ, які ведуть його до розкладу та деградації” [5, 36 – 37]. У духовному світі окремої людини і всього суспільства активно функціонує вербальний непотріб, який фіксує антигуманну предметність і спотворює душі агресією, паралізує волю. Що з наявного в суспільстві мовного і мовленнєвого набутку шанує наш сучасник, до чого призвичаєний? Доброзичливість, толерантність, чуйність, самопожертва, дбайливість – невже ці риси (і слова, що їх називають) чужі широкому загалу? У тому й лихо, що, наявні в духовній та матеріальній практиці суспільства, вони виявляються вельми пасивно, безсистемно, епізодично, значна частина людей не має того світоглядного стрижня, який орієнтував би їх на практичну активність, спрямовану на добро і справедливість.

Для орієнтації в світі людині необхідно розрізняти речі, об’єкти, процеси, серед яких – і в яких – вона перебуває в пасивному чи активному стані. Вона завжди усвідомлює (хоч іноді помилково), що є *Я* і *не-Я*, як учив Фіхте. Уявне чи реальне виокремлення *Я* із *не-Я* постає в процесі духовно-практичного освоєння світу, коли людина виробляє світогляд і водночас озброюється ним, населяючи свою уяву образами (реальними або ілюзорними), в яких фантазія спотворює дійсні предмети і ці покручі сприймаються як правдиві; часом вони цілком заповнюють її довкілля, створюючи штучне оточення симулякрів. Свідомість у фантазії малює їх настільки реалістично, що вони постають ніби фізично-речовими об’єктами, матеріальними сутностями. Іноді деякими з них можна оперувати як речами, іноді їм треба повністю (безоглядно) підкорятися, бо в них виявляється вища сутність (вища в прямому і переносному сенсі – вона не просто високо

розташована, але й надмірно – не по-земному – потужна). Звідки береться та сила надприродних феноменів? З людської фантазії, із безмежної потуги свідомості, здатної виокремлювати якусь рису-властивість реальної речі і, уявно відірвавши її від “рідного” тіла (речі, предмета), наділяти здатністю не речового, ідеального існування.

Картина світу може мати більш чи менш чітке зображення, вона може бути дещо “розмитою”, причиною чого є неусталеність (розбіжність) розуміння об’єктивних реалій чи суб’єктивного осмислення духовних процесів. Стихійні порухи душі набувають матеріалізації в слові, що є першою фіксацією новотвору в мові. Поява слова як другого сигналу конкретної об’єктивної чи суб’єктивної сутності мала стихійну природу, слово виникало спонтанно в різних частинах (осередках?) племені, а в межах народності траплялося значне розмаїття номінації тих самих предметів чи явищ. Поставала потреба узгодження тих слів у спільному вжитку, для чого вдавалися не лише до мирної конвенційної процедури, а й до примусу з боку владних інституцій. Фольклорні скарбниці містять невичерпні приклади такого розмаїття. Давні духовні поклади, збережені пам’яттю народу, залежно від часо-просторових обставин (хронотопу) можуть змінювати свою знаковість або потребувати докладного тлумачення. Галина Лозко, знаній філософ-етнолог доводить, що “етимологія слова фольклор стає зрозумілою з англійського folk-lore, де folk – народ, рід, люди, а lore – знання, таємне вчення, успадковане від Предків з давніх часів. Отже, це не просто народні тексти пісень, приказок, молитов, а водночас і таємничі знання (відання) про світ, життя Богів і людей, їх етнічний (родовий, природний) звичай (закон життя роду)” [7, 83].

Якщо мислити картину світу як відносно повну сукупність відтворених свідомістю образів реальної дійсності, що постають більш чи менш досконалою структурою, можна стверджувати наявність її (картини світу) на кожному етапі історичної генези. Навіть на рівні міфологічного світогляду, коли людина не протиставляє себе доквіллю, вважаючи себе невіддільною часткою його, вона у свідомості розташувала за певною схемою зовнішні об’єкти та уявні духовні сутності, з якими перебуває у тісних чи не дуже зв’язках.

Галина Лозко, слушно називає позитивним явищем свідоме повернення до власної історичної спадщини, “коли народ повертається до перевірених часом етнокультурних зразків, які довгий час перебували недооціненими”. Вона наголошує, що сьогодні наше “нове” – це добре забуте “старе”. “На відміну від пам'яті взагалі як властивості нервової системи людини, що існує завдяки запам'ятовуванню, збереженню і відтворенню, етнічна пам'ять має як індивідуальний (особистісний), так і колективний (суспільний) характер. Історія людського досвіду знає багато форм фіксації етнічної пам'яті: релігійні міфи, народні сказання, легенди, літописні хроніки, народні пісні тощо. Етнічна пам'ять пронизує емоційно-психологічну сферу народу, відтворює минулий досвід на міфологічному, фольклорному та історичному рівні. Етнічна традиція, що формується ще в період молодості етносу, сприяє збереженню етнічної пам'яті” [7, 83].

У процесі пізнавальної діяльності суспільства постає картина світу як наслідок перетворення сфери об'єктивної реальності. “Картина світу являє собою єдність багатьох образів різних ракурсів та аспектів дійсності, що розкриваються в процесі її освоєння”. Цей інтегральний образ постійно змінюється, він ніколи не тотожний живій картині, що виникає при безпосередньому сприйнятті речей та явищ, оскільки в ньому фіксується вигляд речей та явищ у поєднанні з системою їхніх значень, що складаються в культурі.

Мартін Гайдеггер запитує: що таке картина світу? І розмірковує: мабуть, це зображення світу. Але що таке світ? Світ постає як позначення сушого загалом. Це ім'я не обмежене космосом, природою. Світу належить також історія. “І все ж навіть природа, історія і обидві вони разом у їхньому прихованому та агресивному взаємопроникненні не вичерпують світу. Під цим словом мають на думці і основу світу незалежно від того, як мислиться її відношення до світу” [13, 49]. Далі він розлого з'ясовує, що таке картина світу. Картина світу говорить значно більше, ніж зображення на полотні. “Картина означає тут не змальоване, а те, що чується в звороті мови: ми склали собі картину будь-чого... “Ми склали собі картину чогось” означає не лише, що суще у нас загалом якось представлене, а ще й те, що воно предстало нам в усьому, що йому властиве і складає його як

систему... Картина світу, сутнісно зрозуміла, означає, отже, не картину, що відображує світ, а світ, зрозумілий у сенсі такої картини” [13, 49].

Історична пам'ять (про факти) тісно пов'язана з фольклорною пам'яттю (про відчуття, образи, символи). Загалом досі побутувало спрощене розуміння й самого терміну фольклор як “колективна народна творчість”. Насправді ж його значення дуже глибше.

Щоб з'ясувати поняття *хронотоп*, треба звернутися до спадщини М.М.Бахтіна. Він пояснював, що хронотоп – це суттєвий взаємозв'язок часових та просторових відносин. Продовжуючи його тезу, нагадаймо, що все описане в літературі має більш-менш конкретну фіксацію в просторі та часі і характеризується суттєвим жанровим значенням. “Можна прямо сказати, що жанр і жанрові різновиди визначаються саме хронотопом, причому в літературі провідним є час. Хронотоп як формально-змістова категорія великою мірою визначає і образ людини в літературі; цей образ завжди хронотопічний” [2]. Це сказано про художню літературу, але адекватно виявляється в усіх текстах, де йдеться про людей. Навіть тоді, коли автор не прагне спеціально показати час події, він не може вивільнитись від об'єктивних темпоральних властивостей і часто фіксує їх в описі людей та їхніх учинків.

Час завжди невіддільний від руху, в якому характеризується зміна – перехід суцього, реально наявного, у щось інше. Але всі ці зміни відбуваються не поза *місцем*, вони невідривні і від нього, утім, повторимо, місце постає своєрідною умовою реалізації змін (тобто проявів часу). “Хронотоп – це не лише часопростір як природне явлення, що водночас характеризується сталістю і мінливістю, адже про простір завжди знаємо, що він *ось тут* або *он там*, а час неспинний, постійно *плине від учора через сьогодні до завтра*. Хронотоп наповнений подіями, процесом, у якому одні *якості* (ідеться про категорії діалектики) вичерпують себе і поступаються місцем *іншим*. Якими будуть ті нові якості? Вони неминуче детерміновані попередніми процесами в неживій та живій природі, а також у соціальному середовищі (яке має унікальну специфіку, а не просто постає поєднанням живої і неживої матерії). Але детермінація неоднозначна, не механічна, вона є

результатом взаємопереливів можливості-дійсності, необхідності-випадковості, екзистенційними виявами homo sapiens – соціального суб'єкта, здатного до креації” [3, 47].

Кожен етнос має свою емоційно-образну систему, яка передається від покоління до покоління насамперед в усній формі і фіксується саме у фольклорній пам'яті. Сюди належить і ландшафт, і місцева флора й фауна, і мораль, і мова, ідеали і навички трудової діяльності. Наприклад, назви одягу в українських піснях мають свою символіку: шапка – сила, пояс – обєріг, жупан – багатство, свита або сїряк – бідність.

Етнічна традиція може бути порушена, коли з'являється негативний етнічний контакт. За нормального розвитку етносу етнотрадиція досягає найбільшого розквіту і своєрідності, за несприятливих умов – поступово спрощується і зникає разом із зникненням самого етносу. Лише деякі з етнотрадиційних елементів зникаючого етносу можуть переходити до інших, молодих етносів, які найчастіше не просто їх засвоюють, а переважно переробляють. Напр., канони еллінського мистецтва після загибелі античної цивілізації перейшли до нових етносів, однак набули нового смислового, ідеологічного і мистецького значення.

Галина Лозко пояснює, що так змінилося і смислове наповнення багатьох давньоруських етнічних слів і понять: кощуна, кощунствувати – означало співати героїчні думи (стало – оскверняти святині); потвора, потворниця – означало знахарка, чаклунка (стало – страшна некрасива стара жінка); ідол – означало образ Божества або героя (стало – предмет сліпого поклоніння); пекло – означало погребальне вогнище (стало – місце для покарання грішників); відьма – означало жінку, яка відає таємниці лікування (стало – зла чаклунка), позорище – означало видовище, народне обрядове дійство, яке всі спостерігали, “зріли” (стало – ганьба). Таких слів сьогодні можна називати сотні. Крім того, нині, на жаль, стало популярним писати різні художньо-літературні міфи та легенди, часто видаючи їх за старовинні, чи нібито розказані автору в “такому-то селі”.

Завдяки етнічній фольклорній пам'яті формується етнічна традиція, що походить з міфологічного мислення етносу.

Заслуговує на увагу міркування Галини Лозко щодо міфологічного світогляду: “Сутність міфологічно-образної

структури мислення полягає в ідеальному освоєнні дійсності. Впорядковуюча дія міфу здійснюється шляхом позначення явищ реальної дійсності за принципом “позитивний – негативний”, в основі якого лежить універсальне для всіх культур бачення світу через зіставлення “космос – хаос”

Міфологічне мислення – це образне уявлення про навколишню дійсність, яке ґрунтується на етнічному моделюванні світу, традиціях зіставлення явищ у системі “космос – хаос” та вираження його власними етнічними мовними, образними та символічними засобами.

На думку І.О.Голубовської, культурна інформація, “розкидана” по всьому формально-семантичному мовному континууму, не створює онтологічно реальної системи. “Культурно-специфічне не існує поза універсальним, яке на сучасному етапі розвитку лінгвістики можна інтерпретувати в термінах позанаціонального розумового коду, певної сукупності ментальних універсалій, що утворюють загальний логіко-понятійний базис людства. Перекодування єдиного для всіх етносів розумового коду на вербальний в межах конкретної мови створює національно-специфічні форми, які й зумовлюють самобутність національно-мовних картин світу” [4, 9].

Як слушно твердить В.Руднев, можна виділити універсальну картину світу, властиву всьому людству, щоправда, вона буде надто абстрактна. Вочевидь, для всіх людей, характерна *бінарна опозиція* (основний інструмент при описі або реконструкції картини світу) білого і чорного, але в одних групах біле буде відповідати позитивному началу – життю, а чорне – негативному началу – смерті, а в інших, скажімо, китайців, навпаки. У будь-якого народу буде своє уявлення про добро і зло, про норми та цінності, і в кожного народу ці уявлення різні.

У окремої особи картина світу детермінована передусім її характером: у сангвініка-екстраверта і реаліста картина світу буде явно протилежною картині світу шизоїда-інтроверта чи аутиста. Картина світу змінюється при змінених станах свідомості [9].

Мовна картина світу не може залишатися стабільною, адже вона відбиває всі реальні процеси життєдіяльності суспільства. “Іноді висловлюється думка, що мовна картина світу не змінюється, – пишуть Н.Кушина та І.Малиновська. – Про

незмінність МКС можна говорити в тому сенсі, що в кожній мові зберігаються елементи “архаїчної” картини світу, тобто відбиваються уявлення, які існували в час творення певного слова чи блоку слів.

Не випадково розрізняють мовну картину світу сучасного суспільства й архаїчну, причому архаїчність ця може зумовлюватися й динамічними процесами в суспільстві і в свідомості за порівняно невеликий відрізок часу, а не обов'язково за тисячоліття. Справді, протягом тисячоліть ККС (культурна картина світу) змінювалися дуже повільно, відповідно повільні зміни відбувалися і в МКС. За останні ж два-три тисячоліття у зв'язку з розвитком суспільства відбулися значні зміни в картині світу двомовній і концептуальній, що відбилося і в мовній картині світу, насамперед у її літературному вираженні, у фольклорі, особливо в чарівній казці” [6].

Мовна картина світу створена – і продовжує творитися – людьми. Долучаючись до вербального спадку, залишеного минулими поколіннями, кожен індивід впливає на долю того спадку. Саме кожен. Хтось уболіває за стан мови і мовлення, інший байдуже спостерігає, як паплюжиться той неоціненний дар, а ще хтось, через душевну ницість не здатний віднайти позитивну форму заявити про себе, активно долучається до руйнації слова, брутальний вираз легко спливає з його уст, а те, що мало би зватися душею, засохло... Це – про пересічних громадян. Але складна соціальна структура має різні верстви, деякі з них *ex officio* повинні дбати не лише про чистоту мови і мовленнєвої практики, а передусім про правдивість вимовленого слова, особливо в політичних заявах, про суголосність слова і діла. Стерти той знак дебілізму можна активними діями свідомих громадян, які відчувають відповідальність за долю народу. Мовна картина світу утверджується в діях суспільства і реалізується в них через свідому активність індивіда.

Література

1. Аристотель. Риторика // Соч. в четырех томах. Том 4. – М. : Мысль, 1976.
2. Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе // Бахтин М.М. Собр. соч. Т. 1. – М. : Издательство Русские словари. Языки славянской культуры, 2002.

3. Біленко Т. Слово в контексті інформації: специфіка хронотопу // Людинознавчі студії. Збірник наукових праць ДДПУ. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2009. Випуск 20. Філософія. – С. 45 – 56.

4. Голубовська І.О. Етноспецифічні константи мовної свідомості. Автореферат дисертації ... доктора філологічних наук за спеціальністю 10. 02. 15 – загальне мовознавство. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2004. – 43 с.

5. Кизима Владимир. Новое образование для нового человека // Філософія освіти. 2005. № 2. – К. : Майстер-клас, 2005. – С. 36 – 61.

6. Кушина Н.І., Малиновська І.І. Фольклорна картина світу як проблема перекладу // Філологічні науки. – 2004. – № 6.

7. Лозко Г. Етнологія України: Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект. – К. : АртЕК, 2001. – 304 с.

8. Платон. Кратил // Собр. соч. в четырех томах. Том 1. – М. : Мысль, 1990. – С. 613 – 681.

9. Руднев А. Языковая картина мира.

10. Сковорода Г.С. Повне зібр. творів у двох томах. Том 1. – К. : Наук. думка, 1973.

11. Філософський енциклопедичний словник. К. : Абрис, 2002. – 743 с.

12. Франко Іван. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Том 16. – К. : Наук. думка, 1974.

13. Хайдеггер М. Время картины мира // Хайдеггер М. Время и бытие : Статьи и выступления : Пер. с нем.. – М. : Республика, 1993. – С. 41 – 62.

Біленко Татьяна. Слово и картина мира в контексте хронотопа. В статье анализируется уникальная роль слова в жизнедеятельности общества, ведь именно через него фиксируются все общественные обретения человечества: духовные, гносеологические, практические, теоретические, научные, идеологические, религиозные, коммуникативные и т.д. Понятие картины мира толкуется как частный случай мировоззренческой манифестации под значительным влиянием хронотопа.

Ключевые слова: картина мира, слово, мировоззрение, хронотоп, общественные обретения.

Bilenko Tetyana. Word and world picture in the context of time-space. In the article the author has analyzed a unique role of the

word in the society vital activity as through it all social humankind's achievements such as spiritual, gnoseological, practical, theoretical, scientific, ideological, religious, communicative, etc are fixed. The notion world picture has been interpreted as a partial revelation of the worldview manifestation being greatly influenced by the time-space.

Key words: world picture, word, worldview, time-space, social achievements.